

[Bernhard Baunsgaard.]

synes heller ikke, dette med at halvdelen overlades til kongehusets disposition er særlig betryggende. Jeg vil da i hvert fald meget nødig være med til at bevare disse ting fra hr. Poul Dams gode gamle dage. Nu svarede den højtærede finansminister, at han denne gang ønskede at følge traditionen. Jeg har ikke tidligere under behandlingen af dette lovforslag følt trang til at sige noget, men jeg vil dog denne gang gøre opmærksom på, at jeg synes, der kunne være grund til indimellem at overveje, om det er rimeligt bare at følge traditionen; på dette punkt forekommer det mig ikke rimeligt. Det kan være meget smukt at slå en særlig skilleløb i anledning af et bryllup i kongehuset, især da hvis det ikke havde været sådan — jeg tror, det var Politiken, der skrev det — at vikingerne lavede dem kønnere; men jeg synes nok, vi kunne have pillet noget ved, hvordan de skal sælges, og hvad der skal ske med overskuddet, så også jeg vil undlade at stemme.

Finansministeren (Grünbaum): Det er formentlig rigtigt, som det blev sagt, at i gamle dage havde man udelinger til folket. Det var i de gode gamle fattige dage. Nu lever vi i velfærdsstaten, og så er der mulighed for, at folk har råd til at købe disse mønter, og jeg tror også, de gør det og gør det gerne — det viser jo erfaringen.

Hvad angår det mere reelle af det, der er blevet sagt om, hvorvidt disse midler skal gå udelukkende til Vanførefonden og Dansk Røde Kors, da har jeg allerede givet udtryk for, at jeg mener, vi skal tage det op til overvejelse næste gang, men at vi denne gang skal lade det blive ved det, det har været de andre gange.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 89 stemmer; 18 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Første næstformand (From): Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om nedslag i skatteansættelsen for folkepensionister m. fl.

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 22) findes i tidenden sp. 1219).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 102 stemmer.

Første næstformand (From): Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om udlån til sammenlægning, supplerings samt oprettelse af jordbrug m. m.

(Lovforslaget (nr. 77) findes i tillæg A. sp. 1817; fremsættelsen i tidenden sp. 844).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Chr. Rasmussen: Dette forslag til lov om udlån i henhold til bestemmelser i statshusmandsloven adskiller sig meget væsentligt fra tidligere års, idet der her er tale om en meget betydelig stigning i rådighedsbeløbet.

Jeg forstår fuldt og helt, at landbrugsministeren stiller forslag om denne store udlån af beløbsrammen, når han hver eneste dag får tudet ørerne fulde om den økonomiske elendighed, der findes inden for landbruget. Nu skal jeg gerne erkende, at de økonomiske vanskeligheder i uhyre mange landbrug er næsten uoverskuelige men når disse forhold drøftes her i tinget får man ofte det indtryk, at selve ondets rod viges der alt for ofte uden om, som katter går uden om den varme grød. Det er imidlertid en uomstødelig kendsgerning, at selve ejerprincippet i dansk landbrug er ved at blive en saga blot. Ingen vil eller kan

[Chr. Rasmussen.]

bestride, at der er sket uhyre store faglige, tekniske, økonomiske og menneskelige fremskridt i de år, vi har levet under denne besiddelsesform; men lige så sikkert er det, at denne besiddelsesform — der målt med historiens alen ikke er så overvældende gammel — har man ikke magtet at administrere eller at leve op til. Resultatet er blevet en helt urimelig gældsbyrde.

Landbrugsministeren oplyste i sidste uge, at vi reelt næppe havde over 150.000 selvstændige landbrug tilbage, og heri erklærer jeg mig fuldstændig enig. Men når dette er sagt, vil jeg gerne tilføje, at de virkelige selvejere — jeg tænker her på dem, der er helt gældfri, det er ikke ret mange, og dem, hvis gældsbyrde ikke er større, end at den stadig levner plads til gode drifts- og levevilkår — efterhånden næppe udgør mere end halvdelen af de 150.000, medens resten har en sådan gældsbyrde i kraft af de uhyre høje ejendoms- og jordpriser, at de, uanset hvordan markeds- og afsætningsvilkår former sig, aldrig når videre end til at blive fattige prioritetsbestyrere.

Det har hidtil i visse kredse i det høje ting været noget af en forbrydelse at pege på de virkelige årsager til denne kalamitet, og jeg tør godt udtale, at skal det lovforslag, vi her behandler, ledsages af yderligere finansieringslovgivning til støtte for landbruget, så har man her i tinget formet den sidste pind til selvejets ligkiste — såfremt der da ikke følger en lovgivning, der standser prisstigningen på jord. Sker dette ikke, tør jeg godt påstå, at med den lov om landbrugsejendomme, vi behandlede i sidste uge, bliver grundstenen lagt til selvejets forsvinden, og med det lovforslag, vi her har til behandling — og som jeg allerede har sagt, bliver det efterfulgt af endnu ét — er vi nået helt frem til rejsegildet. Det vil nemlig gå sådan, at de, der køber jorden fra de ejendomme, der nedlægges, straks skifter over fra at være selvejere til at blive prioritetsbestyrere. Så må man for min skyld gerne hævde, at jorden er dyrere i vort naboland Tyskland. Den nøgne kendsgerning er jo, at man også dér har ført en absolut forkert jordpolitik, således at den tyske landmand trods de højere priser og sikrere afsætningsforhold er ringere økonomisk stillet end den danske.

Og jeg nærer i hvert fald ingen tro på, at en yderligere forhøjelse af priserne på landbrugsvarer ikke vil blive mere end opslugt af yderligere stigninger i ejendomspriserne, hvis ikke bommen snarest slås hårdt i.

Nu er den såkaldte private ejendomsret herhjemme jo betragtet som noget så særdeles helligt og ukrænkeligt, at man frit kan benytte den til, jeg havde nær sagt ran fra den øvrige del af befolkningen. Statens jordlovsudvalg gav i sidste uge afkald på forkøbsretten til en ejendom ude i Herstedvester; det var helt i orden i henhold til statshusmandsloven. Den pågældende ejendom, der er på 33 ha, er for den nettes pris af 9,8 mill. kr. solgt til nogle boligselskaber. Jeg vil vove at påstå, at hvis den pågældende ejer af en sådan gård havde fået 1,8 mill. kr., ville han have været godt aflagt, og så havde der dog tilbage været 8 mill. kr. til hjælp til byggeriet i området.

Nu ved jeg ikke, om boligministeren har nogen mulighed for at forhindre, at denne handel bliver til virkelighed. Jeg ønsker naturligvis ikke at komme boligselskaberne til livs, men tværtimod at komme dem til hjælp, og jeg opfordrer regeringen til aldeles omgående at udarbejde lovforslag med et så kraftigt indhold, at denne spekulation kan standses. Jeg retter ingen kritik mod regeringen, jeg retter kritikken mod det samlede folketing. Vi kan ikke fortsat sidde som 179 nathuer, der ikke tør tage kraftig affære imod denne galskab, fordi befolkningen lod sig vildlede i 1963. Skulle der i dag findes medlemmer her i tinget, der vil prøve en sådan omgang folkeafstemning én gang til, ja, så for min skyld gerne; jeg tror ikke, befolkningen lader sig vildlede én gang til.

Lad mig slutte med at sige, at jeg føler mig skuffet over, at ministeren ikke har kunnet følge jordlovsudvalgets indstilling om en fordobling af beløbet til indkøb af jord til havelodskolonier. Det er det mest reelle punkt i hele lovforslaget, i særdeleshed hvis det blev frigjort så meget fra statshusmandsloven, at jordlovsudvalget havde mulighed for at købe jord også til andre offentlige formål. Jeg tør godt påstå, at havde dette været muligt hidindtil, ville man i jordlovsudvalget have haft mulighed

[Chr. Rasmussen.]

for at tjene masser af millioner til samfundet, i hvert fald langt mere, end hele jordlovsadministrationen koster.

Jeg går ud fra, at dette lovforslag bliver henvist til det udvalg, der behandler de øvrige landbrugsforslag, og jeg går også ud fra, at man ud fra det, jeg her har sagt er klar over, at vi i mit parti har en meget velvillig indstilling over for lovforslaget.

Første næstformand (From): Hr. Chr. Rasmussen brugte et lidt voldsomt udtryk om folketingets medlemmer, men da han tog sig selv med, skal jeg lade det passere.

Niels Eriksen: Ja, det tør nok antydes, at det var en noget voldsom tale, hr. Chr. Rasmussen holdt her ved udlånslovforslagets første behandling. Hr. Chr. Rasmussen sagde, at landbrugsministeren hver eneste dag får tudet ørerne fulde om de vanskeligheder landbruget har. Jeg ved ikke, hvem der tuder i landbrugsministerens ører. Jeg vil dog gerne spørge hr. Chr. Rasmussen, om han ikke vil erkende, at landbruget er ude i meget store vanskeligheder; det er dog kendt for enhver. At landbruget på grund af forholdene har måttet påtage sig en ganske urimelig gældsbyrde, er også erkendt og kendt af alle. Og er det så ikke en samfundssag at støtte et erhverv som landbruget, når det samlede samfund hver eneste dag drager stor nytte af den eksportvaluta, landbruget skaber, og som landbruget skaber uden at bruge større beløb til råvarer til sin produktion. Det må dog være af væsentlig betydning.

Jeg vil gerne spørge hr. Chr. Rasmussen, som angriber så stærkt: er det da landbrugets skyld, at vi møder restriktioner på alle vore eksportmarkeder, fordi vi er blevet placeret så ulykkeligt imellem to markedsgrupper? Er landbruget skyld i de voldsomme omkostninger, der rider landbruget som en mare hver eneste dag, som skaber økonomiske vanskeligheder for de enkelte brug, og som landbruget overhovedet ikke har mulighed for at skaffe dækning for? Er landbruget skyld i dem? Nej, det er sandelig ikke landbruget, der medvirker til disse prisstigninger. Hvorfor har vi så de urimelige jordpriser, som hr.

Chr. Rasmussen nu nævner? Ja, jeg kan i hvert fald pege på et par forhold. Jeg kan pege på den meget uheldige zoneinddeling, som vi har haft omkring byerne. Vi har fra mit partis side gang på gang ønsket, at denne zoneinddeling skulle ændres, så der blev lidt mere jord til rådighed for byggeformål. Og så skal hr. Chr. Rasmussen da heller ikke være uvidende om, at det i virkeligheden er den frygtelige inflation, vi har, som er årsagen til, at kapitalen søger at sikre sig igennem køb af fast ejendom og dér i særdeleshed jord. Det er en meget væsentlig årsag til prisstigningerne på landbrugsejendomme og til prisstigningerne på jord.

Ja, når jeg har gjort disse bemærkninger, må jeg vel hellere også sige lidt om lovforslaget. Lovforslaget er jo et naturligt tillæg til de lovforslag, vi behandlede i sidste uge, og jeg glæder mig over, at vi nu får, havde jeg nær sagt, en ren udlånslov, sådan at mange af de bestemmelser, som vi tidligere skulle vedtage hvert år, overføres til hovedloven, og at udlånsloven nu i virkeligheden bliver en ren lov, hvori det hvert år skal fastsættes, hvilke midler der kan stilles til rådighed til de formål, som hovedloven angiver. Hvad angår det lovforslag, som landbrugsministeren her har fremsat, har han i hvert tilfælde én styrke, nemlig den, at han har landbokommissionens enstemmige tilslutning bag sig.

Den strukturrationalisering, som finder og nødvendigvis må finde sted i landbruget, kan, som jeg har nævnt det, med de prisstigninger og den inflation, vi har, ikke klares af erhvervet alene uden mulighed for offentlig støtte; det er der ingen, som kender til erhvervsforhold, der vil tro på muligheden af. Om den forhøjelse af rådighedsbeløbene, som lovforslaget indebærer til støtte for suppleringsformål — det drejer sig om ca. 35 mill. kr. — er tilstrækkelig, må udviklingen vise. Jeg tror, at der er et meget stort behov for disse lån. Forholdet er det, at generationsskiftet inden for landbruget og unge landmænds etablering er ved at blive et meget alvorligt problem på grund af de prisstigninger på landbrugsejendomme, som vi allerede har omtalt. Jeg ville derfor gerne i dag også have set det lovforslag, som landbrugsministeren har bebudet, et forslag om

[Niels Eriksen.]

hjælp til og støtte til førstegangsetablerede. Det ville være værdifuldt, hvis vi kunne få det forslag hurtigt fremsat, så vi kan få det behandlet i samme udvalg som det foreliggende lovforslag og i relation til de andre lovforslag, det har tilknytning til.

Lovforslagets enkeltheder egner sig bedst til drøftelse i udvalget. Inden for mit parti er vi tilfredse med, at renten hæves til $6\frac{1}{2}$ pct. Der må ikke blive tale om for stor en fordel for dem, der kommer med her, i forhold til dem, der må klare sig selv. Jeg kan også tiltræde forhøjelsen af lånene til oprettelse af gartnerier; jeg tror, det er $2\frac{1}{2}$ mill. kr., man øger det gamle beløb med. Det går jo i retning af specialisering inden for landbruget, og jeg synes, det er rimeligt, at vi også hjælper gartneriet til at få strukturrationaliseret.

De $4\frac{1}{2}$ mill. kr., som fortsat er afsat til oprettelse af nye brug, stiller jeg mig sådan mere tvivlende over for nødvendigheden af; selv om jeg ved, at jordlovsudvalget ligger med en del jord, hvorpå der på et eller andet tidspunkt skal etableres ejendomme, vil jeg gerne mane til forsigtighed, for jeg tror, der hurtigt bliver mange brug ledige. Vi ved jo, at landmændene desværre efterhånden har fået en meget høj gennemsnitsalder; jeg tror, at gennemsnitsalderen blandt selvstændige danske landmænd i dag er 10-15 år højere, end den var for bare 10 år siden. Det er klart, at der derfor på et vist tidspunkt må ske et stort udbud af landbrugsejendomme. For mit parti er det afgørende for vor tilslutning til lovforslaget, at hovedloven, som vi behandlede i sidste uge, bliver vedtaget, og at støtten til rationalisering og sammenlægning følger de grænser, der er fastsat i landbrugsloven.

Vi har jo fået landbrugets realkreditinstitut, der yder lån efter normal prioritering, og disse lån har været til stor hjælp for mange landmænd i den svære tid, som vi gennemlever. Den opgave, der skal løses ved hjælp af denne lov, må derfor efter vor opfattelse være at yde hjælp til strukturrationalisering, hjælp til indkøb af jord og hjælp til bedre staldbygninger og produktionssteder inden for landbruget. Den hjælp er i allerhøjeste grad påkrævet.

Mit parti vil gerne medvirke til en hurtig og velvillig behandling af lovforslaget, og

jeg håber, det bliver henvist til det udvalg, der er nedsat til behandling af de landbrugsforslag, det hører sammen med.

Niels Ravn: Det var jo en lidt voldsom indledning til debatten, vi fik fra hr. Chr. Rasmussen, der startede med et voldsomt angreb på den hittidige lovgivning på disse områder og samtidig gav det udseende af, at det var stigningen i landbrugspriserne, altså priserne på landbrugsejendomme, der var det største problem for landbrugserhvervet i dag. Hr. Chr. Rasmussen kom heldigvis med et eksempel, og det er et eksempel fra det område, hvor hr. Chr. Rasmussen normalt færdes, nemlig i Københavns nærmeste omegn, og vi ved jo alle, at der her betales priser for landbrugsejendomme, der ikke har nogen relation til landbrugserhvervet i øvrigt, for det er jo, som også hr. Niels Eriksen nævnte det, helt andre forhold, der her gør sig gældende. Det er mangel på planlægning, det er mangel på byggemodning, det er simpelt hen mangel på tilstrækkeligt udbud af byggegrunde, der giver de høje priser. Ude i landet, hvor sådanne forhold ikke er til stede, er de prisstigninger, der har fundet sted på landbrugsjorden, en følge af den inflation, vi til stadighed har levet under i nu snart en lang årrække under socialdemokratisk styre. Her er roden til stigningen i ejendomspriserne og jordpriserne. Det er klart, at når tilliden til pengenes værdi stadig svigter, er det de faste værdier, man i stedet for har tillid til.

Men ejendommeligt var det at bemærke, at hr. Chr. Rasmussen i starten sprang op som en løve, men til sidst faldt ned som et lam, idet hr. Chr. Rasmussen jo gav den hittidige jordlovgivning og også den lovgivning, vi her taler om, skylden for miseren i landbruget, men sluttede med at give dette lovforslag sin varme anbefaling. Heri skulle vel så ligge, at hr. Chr. Rasmussen mener, der i det forslag, vi behandler i dag, skulle være en ændring i forhold til tidligere; det kan jeg ikke erkende.

Jeg må måske lige indledningsvis komme med et par bemærkninger til landbrugsministeren, der i sin fremsættelse siger, at det foreslås, at der stilles et beløb på i alt 50 mill. kr. til rådighed af jordfondens

[Niels Ravn.]

og statskassens midler. Jeg forstår ikke rigtig landbrugsministerens regnemåde. Der stilles 50,7 mill. kr. til rådighed alene af statskassens midler, og dertil kommer så 15 mill. kr. af jordfondens midler; det giver efter min regnestok 65,7 mill. kr. Det var også bare sådan en lille korrektion.

Dernæst var landbrugsministeren inde på, at de 2½ mill. kr., som tidligere stilledes til rådighed til bygninger m. v. på ejendomme, der blev opført som jordrentebud, ikke er med, men hvis hovedloven, statshusmandsloven, ikke ændres, skal de naturligvis føres tilbage i overensstemmelse hermed. Her er vi inde på noget centralt, for efter min opfattelse behandler vi her i dag en fuldstændig urealistisk lov. Hvis hovedloven, statshusmandsloven, nemlig ikke gennemføres som foreslået, skal den lov, vi behandler her i dag totalt omkalfatres, da den paragraf for paragraf er indrettet efter, at hovedloven skal være vedtaget, inden denne lov træder i kraft. Det er altså ikke alene de 2½ mill. kr., det drejer sig om, det er praktisk talt hele lovforslaget.

Jeg vil gerne gøre en bemærkning i anledning af, at ministeren i bemærkningerne et par gange nævner, at jordlovsudvalget har ønsket større beløb stillet til rådighed, end lovforslaget giver udtryk for. Det er rigtigt; men jeg vil dog gerne understrege, at det ikke er hele jordlovsudvalget. Jeg har således i den tid, jeg har været i jordlovsudvalget, hver gang vi har behandlet disse ting, taget forbehold; det er altså kun en del af jordlovsudvalget, der her er tale om.

Jeg undrer mig i øvrigt over, at man, når nu dette her ifølge hr. Chr. Rasmussen skulle være den store sensation, så foreslår over 10 mill. kr. stillet til rådighed til oprettelse af nye brug. Jeg ved godt, at man eventuelt kan disponere, så pengene bruges på anden vis, men man giver dog muligheden, og jeg spørger: hvor skal disse nye brug oprettes? Man siger så smukt: i tyndtbefolkede egne. Ja vel, det kan lyde godt, men det har overhovedet intet med befolkningstilvækst eller befolkningsstørrelse at gøre, om der er et par landbrug mere eller mindre. Vi ved alle, at skal der ske en udvikling i de såkaldte tyndtbefolkede områder, er det desværre set fra et landbrugssynspunkt ikke

landbruget, man skal sætte sin lid til — for her er antallet af aktive jo stadig svindende — men andre former for erhvervsvirksomhed.

Disse bevillinger, der nu, som jeg nævnte før, forøges op til 65,7 mill. kr., vil efter det konservative folkepartis opfattelse, også når hovedloven er ændret som foreslået, fortsat i en mængde tilfælde være fejlinvesteringer. Vi har i den sidste halve snes år fra det konservative folkepartis side talt imod, at man fortsatte denne lovgivning. Vi har i administrationen set, hvorledes man først sammenlagde de helt små brug med investering, med penge fra statsmagtens side. Nu er vi i anden runde — jeg kender det fra mit eget område — nu skal disse brug igen sammenlægges, og sådan skal man blive ved. Hvis man ikke får en virkelig omlægning af hele denne lovgivning, kan det konservative folkeparti ikke være med. Der er ændringer, men det er jo kun beløb, der ændres. Lovens principper ændres ikke. Hovedlovens principper ændres ikke. Det, vi her står med — og det hovedlovsforslaget i og for sig er udtryk for — er jo fortsat lapperier på en lovgivning, hvis principper det konservative folkeparti er imod.

Det, dansk landbrug har brug for i dag, er først og fremmest de unge, dem, der er og fortsat vil blive ved dansk landbrug. De skal efter det konservative folkepartis opfattelse hjælpes, men hjælpes på anden vis. Det konservative folkeparti ønsker, at alle jordfondsmidlerne — i år er det 15 mill. kr., man har til rådighed; hvis jordrenten efterhånden afløses, vil beløbet måske blive større — skal anvendes til hjælp for de nyetablerede. Vi har inden for dansk landbrug et udlånsinstitut, der hedder Dansk Landbrugs Realkreditfond. Vore tanker går i retning af, at man af disse midler skulle kunne udlåne til de nyetablerede et beløb, der nogenlunde svarer til det kurstab, man pådrager sig ved at optage lån i dette institut. Vi ønsker altså nu som før jordfondsmidlerne anvendt til gavn for de nyetablerede. Da jordfonden blev startet, anvendte man dem til at give de unge nye brug. I dag må man hjælpe dem til at blive etableret i de brug, vi har. Det er ikke nye brug, vi har brug for. Vi mener også, at en del af de statsmidler, der her stilles til rådighed, må reserveres til disse unge, til de nyetablerede landmænd. Først i anden omfang kan man

[Niels Ravn.]

eventuelt gå videre og også med disse midler, hvis de strækker til, være med til at fremme sammenlægning i øvrigt. Det er min erfaring, at de ældre landmænd, der har siddet på deres ejendomme i en årrække, som regel selv kan klare finansieringen af en sammenlægning. Ved køb af en tilstødende ejendom kan de gennem de belåningsmuligheder, de herved får, og ved salg af de tilkøbte bygninger i de allerfleste tilfælde klare disse problemer. Det er de unge, det er de nystartede landmænd, vi skal have vor opmærksomhed vendt imod.

Hvis man vil være med til en sådan reformlovgivning, være med til et helt nyt sigte i denne lovgivning, ikke fortsat lappe på en forfejlet lovgivning, som tiden er løbet fra, men virkelig sigte imod at hjælpe de mennesker, som dansk landbrug skal bygge på, de unge, dem, der fortsat har lyst og evne til at virke i dette erhverv, skal man ikke gå forgæves efter det konservative folkepartis bistand.

Morten Lange: Landbrugsministeren er formodentlig et fordrageligt menneske; han kan næppe stille den konservative side af denne sal tilfreds. Det var patetisk at høre hr. Niels Ravn nu klage over dette elendige lovforslag, der fuldstændig måtte omkalfatres, medmindre hovedlovforslaget blev vedtaget. Da vi snakkede om hovedlovforslaget, fik vi at vide, at det kunne man slet ikke se på, før man fik finansieringsbaggrunden. Nu har vi begge dele, og så må vi jo prøve på at finde ud af det. Det forekommer mig i øvrigt, at opgaven er af en type, som vi har mødt før. Efter min opfattelse er den værdifuldeste del af de midler, vi stiller til rådighed for landbruget, dem, vi bidrager med til investering, og mit parti, som ellers på mange måder er overordentlig skeptisk over for den måde, landbrugsstøtten gives på, har væsentlig mere sympati for de midler, der er omfattet af denne lovgivning, end for en lang række andre midler, vi her fra folketinget fra tid til anden giver grønt lys for til forskellige landbrugsformål.

Det blev — og det kan da være værd at nævne i denne forbindelse — af hr. Niels Eriksen sagt, at landbruget da bestemt ikke havde noget som helst ansvar for prisstigninger. Jeg tror, man skal være

meget forsigtig med den slags påstande. Jeg tror, landbruget har et væsentligt medansvar for, at vi har et sæt hjemmemarkedspriser. Man kan snakke om deres retfærdighed eller deres uretfærdighed, det kan man om alle prisstigninger, men når vi snakker om de kolde fakta, om, hvem der har sørget for, at der er sket prisstigninger, så kommer vi ikke uden om, at landbruget kommer ind som en af de grupper, som har brugt sin magt og indflydelse til at sikre, at der skete en prisstigning. Det bliver vi nødt til at have i erindring. Jeg har altid haft den fornemmelse, at den løsning, man dengang valgte, ikke var den bedst tænkelige, og jeg tror, vi bliver nødt til at se på det igen; men jeg anholder det blot, når man nu prøver på at skabe den myte, at landbruget aldrig skaber prisstigninger og aldrig har gjort det, men derimod slås med en eller anden ubestemmelig blæksprutte, opfundet af andre, og at andre er skyld i, at prisstigningerne flyder ud over landet.

Jeg vil også gerne fremkomme med et par bemærkninger om, hvad der blev sagt om jordpriserne. Man prøver jo at fremstille det, som om det kun er lige i nærheden af København og måske enkelte andre storbyer, at jordpriserne er på himmelflugt. Jeg tror, det vil være gavnligt, hvis tingets medlemmer gør sig den ulejlighed at læse Statistiske Meddelelsers opgørelse over jordpriserne i de senere år. Det fremgår ganske klart af de tabeller, der dér vises, at stigningerne i jordpriserne er store over hele landet, og at stigningerne i jordpriserne eller rettere i landbrugets ejendomspriser er større, end den almindelige inflation angiver. Der er en sådan kraftigere stigning, og hvis vi får tid til det i udvalget, kunne det måske være gavnligt at få den nævnte tabel frem. Jeg tror, den vil vise ganske klart, at stigningerne på landbrugets ejendomspriser er en af de store inflationsfaktorer, som vi i høj grad må se at få modvirket. Det ville være godt, om der kunne opnås enighed om en sådan politisk aktion.

Det er efter min mening derefter ganske klart, at vi her står over for en af de konstruktive dele af landbrugslovgivningen, som vi bør gøre vort yderste for at benytte. Men det er blevet vanskeliggjort igennem mangelen på — skal vi sige generel — plan-

[Morten Lange.]

lægning for vort landbrugs fremtid. Vi har ikke den landsplanlægning, vi kunne ønske os. Det er ganske interessant at se, at der endda er tendenser i lovgivningen, som går imod en sådan planlægning. Når man snakker om yderligere udstykning i tyndt befolkede egne, er det højst sandsynligt, at disse egne skulle bruges til helt andre formål end landbrug. Hvis der ikke bor folk et eller andet sted, kan det godt ske, det har en fornuftig grund. Vi har ikke nødvendigvis grund til at arbejde for, at dette land bliver bebygget jævnt; det kan godt ske, det slet ikke er fornuftigt. Jeg tror i hvert fald ikke på den slags simple analyser af, at dér kunne der være plads til et enkelt husmandsbrug mere. Jeg tror snarere, vi skulle se på, om der ikke er nogle af de tyndt befolkede egne, hvor kommunikationslinjerne er så lange og alle produktionsomkostningerne derfor så høje, så det i virkeligheden kniber med at få en rentabel virksomhed i gang. Det må med ind i billedet. Vi savner en tilstrækkelig klar økonomisk landsplanlægning for landbruget, for at vi nøjagtigt kan vide, hvor vi bedst kan yde de lån, der her er tale om. Enkelte af de bemærkninger, der er fremsat, kunne tyde på, at man vil yde dem på steder, hvor det måske ikke lige netop er det klogeste.

I øvrigt vil jeg gøre opmærksom på en anden ting. Vi snakker her om sammenlægning af brug, og en væsentlig del af midlerne skal formodentlig anvendes til sådanne sammenlægninger. Jeg har bemærket, at i de senere år er antallet af landbrugsejendomme faldet meget stærkt. Jeg har dog også bemærket, at antallet af de største landbrug tværtimod er steget, så der er åbenbart allerede sket en ret kraftig sammenlægning oppe i den ende. Ikke desto mindre forekommer det mig efter de tal, jeg har fået forelagt, at det økonomiske balancepunkt — dér hvor vi får den økonomisk bedste udnyttelse — ligger på en forholdsvis beskeden arealstørrelse; og jeg er derfor af den opfattelse, at man nok bør sørge for, at de sammenlægninger, der finder sted, fortrinsvis sker i et, skal vi sige noget mere beskædent hartkorn. Jeg er temmelig sikker på, at for de noget større arealer, må det være nok, at sammenlægningsmuligheden findes; jeg tror, de større

gårde, der ønsker yderligere jord, sagtens kan skaffe sig denne jord for deres egne midler. Denne lov må først og fremmest sigte på at få gjort små brug store nok, ikke at få gjort store brug for kolossale.

I øvrigt bliver jeg nødt til at knytte en enkelt bemærkning til lovforslaget helt principielt, hvad mit partis stilling angår. Vi er velvilligt indstillet over for denne type af bevillinger til landbruget. Vi vil se med stor velvilje på lovforslaget og dets behandling i udvalget. Men vi bliver nødt til af rent principielle grunde at sige, at inden vi er villige til at sætte tal på, og inden vi er villige til at lade dette lovforslag komme til endelig behandling, må vi have en meget klarere redegørelse for de almindelige rammer for den støttepolitik for landbruget, som vi skal have til revision herinde. Denne lov er nemlig et led i en sådan generel politik. Som det blev nævnt, dengang vi diskuterede det til udgiftslovforslaget hørende hovedlovforslag, hænger de to ting sammen. For mig er sammenhængen videre. Når vi snakker om disse 65 mill. kr. til landbruget, må vi se på alle de mange andre millioner med. Jeg har den opfattelse, at denne analyse meget vel kunne føre til, at der kom flere penge i denne lov og færre i nogle andre love.

Svend Haugaard: Når forslaget til lov om landbrugsejendomme, som var til første behandling i sidste uge, og som giver meget vide muligheder for strukturændring i landbruget, forventes vedtaget — det forventer man jo, selv om jeg hørte, at hr. Niels Ravn måske var kommet lidt i tvivl — er det en naturlig følge, at der også må gives støtte til finansieringen deraf. Sker det ikke, så vil de, der trænger mest til jorden, blive skubbet til side til fordel for de kapitalstærke, og det er som bekendt sjældent dem, der er udøvende landmænd. Det radikale venstre er derfor enig i, at der bør ske en betydelig forøgelse i lovens rådighedsbeløb, men vi er på den anden side ikke uenige med hr. Chr. Rasmussen i hans bemærkninger om nødvendigheden af i samme forbindelse også at se på jordpriserne. Men det kan vi jo ikke klare i dette lovforslag.

Hvor store beløb der kan blive god anvendelse for, må naturligvis hvile på et skøn. Det er umuligt at sige noget bestemt

[Svend Haugaard.]

om, hvor stor virkning de nye strukturmuligheder vil få. Vi kender i øvrigt endnu ikke den endelige sammenlægningsgrænse. Der foreligger et forslag, men vi har jo da endnu ikke drøftet dette forslags grænse. Det er også udelukket, at man i dag kan sige, hvor langt det store tal af sammenlægninger vil gå op imod topsammenlægningsgrænsen, som jo i forslaget er foreslået sat så højt, at kun ca. 2 pct. af danske landbrug i dag ligger over den. Jeg vil gerne advare imod, at man ved behandling af lånesager lægger for stærk vægt på arealet. Der står i forslaget til statshusmandsloven § 34, at der kan ydes lån, såfremt — jeg citerer —

„bruget derved opnår en sådan størrelse, at det på længere sigt må anses for egnet til opretholdelse som en bæredygtig driftsenhed . . .“

Mon der er nogen, der er i stand til at give en helt fornuftig forklaring på, hvordan denne paragraf skal fortolkes? Er der nogen, der i dag tør blot antyde, at fremtidens bæredygtige driftsenheder har den eller den størrelse? Findes der i dag det mindste bevis på, at bæredygtigheden, når lige økonomiske vilkår i øvrigt er til stede, stiger med stigende brugsstørrelse?

Det må en del af vore kreditinstitutioner, og da ikke mindst det nye skud på stammen, Dansk Landbrugs Realkreditfond, åbenbart mene efter de udtalelser, der er faldet, og efter den praksis, den åbenbart følger. Man lægger her efter min mening alt for meget vægt på hektarstørrelsen — det mener jeg også hr. Niels Ravn i høj grad gør — og for lidt vægt på bygninger og inventar, og derved diskriminerer man det intensive familiebrug med stor husdyrproduktion og favoriserer det i areal store, men i driftsform ofte meget ekstensive brug. Der er derfor grund til at fremhæve, at lån efter det her foreliggende lovforslag bør gives med vægt på de mindre brugsstørrelser op til 25, måske 30 ha, efter som det skønnes, at det foreslåede beløb kan strække. Vi ønsker meget gerne dette

spørgsmål grundigt gennemdrøftet i udvalg og ønsker i hvert fald at rejse det.

Det er efter vor mening afgjort rigtigt at opretholde krav om landbrugsbygninger ved oprettelse af nye brug, og vi ønsker også en drøftelse af de bygningskrav, der må stilles i forbindelse med lån til køb af suppleringsjord.

Mod ajourføringen af rentehøjden til 6½ pct. har vi ingen indvendinger, men vi ønsker gerne en nærmere drøftelse af lånebetingelserne i øvrigt, herunder også de krav, der bør stilles til låntageren, samt den tilladte maksimumspris på jord, som kan opnå lån.

Hvad lån til havekolonier angår, må det fremhæves — og det ønsker vi gerne at gøre — at byernes vokseværk presser havekolonierne udefter, samtidig med at den forøgede frihed og forbedrede økonomi for den enkelte borger er med til at skabe en forøget haveinteresse. Vi vil derfor ikke afvise en nærmere forhandling om at afsætte et højere beløb til dette formål, således som statens jordlovsudvalg jo har indstillet.

Men må jeg så i øvrigt igen minde om, at selv om dette lovforslag kan være en hjælp for mange, så løser det langtfra den unge førstegangsetablerede landmands finansieringsproblem, og det løser heller ikke problemet med den prisstigning på ejendommen, som stadig finder sted på trods af faldende forrentningsprocent. Hr. Niels Eriksen sagde, at det var meget svært for de unge førstegangsetablerede, og jeg skal være den første til at understrege, at det er meget svært for den unge førstegangsetablerede, som ønsker et selveje; dette problem løses jo ikke gennem de forslag, vi hidtil har set fra venstres side om fjernelse af ejendomsbeskatning osv. Jeg ville meget gerne høre, om man i venstre er kommet ind på overvejelser om, hvordan man kan være med til en bremsning af byboernes opkøb, som jo i virkeligheden er det, der i øjeblikket presser priserne på landbrugsejendomme i vejret. Hvad har

[Svend Haugaard.]

hr. Niels Eriksen og hans parti tænkt sig at gøre herved?

Hvordan har i øvrigt hr. Niels Ravn tænkt sig at hjælpe de unge, som han talte så meget om? Brugsstørrelser, hvortil der kræves en udbetaling på 300.000-400.000 kr., er da i hvert fald ikke vejen til at hjælpe de unge til et selveje.

Som helhed kan jeg dog sige, at vi ønsker at støtte lovforslaget og de ideer, som det indebærer, og vi vil gerne være med til en forhandling om de enkelte problemer deri.

Antonsen: Dette lovforslag har jo det sigte at øge landbrugets gældsbyrde, og vi ser gerne, at landbruget, der er i en vanskelig situation — jeg kan her henvisse til de bemærkninger, jeg fremsatte i sidste uge under behandling af landbrugslovene — på forskellig vis støttes i den omlægning, der er i gang.

Der er her tale om at stille yderligere midler til låns til brug for landbruget til en rente af $6\frac{1}{2}$ pct. Vi så meget hellere, at man generelt førte en sådan økonomisk politik, at det almindelige renteniveau kunne komme ned på $6\frac{1}{2}$ pct., for det gælder jo for hele erhvervslivet, at der er behov for en betydelig omstilling i øjeblikket. Men der skal altså lappes visse steder, og der skal også her i forhold til landbruget ydes nogle begrænsede lån til en særlig favørrente.

Jeg synes, det er højst ejendommeligt, at vi endnu her i lovforslaget har en bestemmelse om, at et mindre beløb stilles til rådighed til oprettelse af nye selvstændige brug. Vi har jo da — tror jeg nok — alle sammen erkendt, at det bliver meget vanskeligt at skaffe tilstrækkelig mange unge til at overtage de bestående brug, men hvis man tænker sig, at der skal inddømmes lidt hist og her, er det måske ikke så uheldigt; det virker bare lidt iøjnefaldende i en situation, hvor det virkelig kniber med at skaffe det tilstrækkelige antal unge til at overtage de bestående brug.

Vi vil meget advare imod, at man bruger denne lovs lånemidler til at lappe, og stiller yderligere midler til rådighed for små brug — når jeg siger små brug, tænker jeg ikke alene på brug, der er små i areal, men også

i investeret kapital i øvrigt. Med de midler, der inden for de enkelte områder er mulighed for at låne, kan det vel nok gennemgående være svært at komme op på en tilstrækkelig størrelse, enten i investeret kapital i bygninger eller i investeret kapital i jordtilliggende.

Jeg vil advare mod hr. Svend Haugaards bemærkninger om, at der må sættes en grænse ved 25-30 ha for de lånetilsagn, der skal gives efter denne lov, netop ud fra den betragtning, at et brugs størrelse jo ikke alene er et spørgsmål om dets jordtilliggende; vi vil da meget nemt kunne finde brug med betydelig større arealer, som måske, hvis de ligger i tyndt befolkede områder, har mere behov for lån end meget intensive brug med store bygninger, som i forvejen har en forholdsvis effektiv produktion.

Vi må lægge vægt på, at det i så høj grad som overhovedet muligt er rentabilitets-hensyn, der tages hensyn til, at man ikke bare kortvarigt lapper på situationen for nogle mindre brug, der ikke er rentable og ikke kan blive rentable, og jeg vil derfor henstille, at ordet „rentabilitet“ kommer til at indgå i de betingelser, der opstilles, når det drejer sig om lån efter denne lovgivning.

Jeg må også støtte de tanker, der har været fremme om en overvejelse af, om det ikke var muligt at rationalisere selve långivningen. Vi har dels denne lovgivning, som der ydes lån efter, og vi har en række private pengeinstitutter, som yder lån også til landbruget. Der har specielt været peget på Dansk Landbrugs Realkreditfond, og jeg vil meget opfordre udvalget til at undersøge mulighederne for, at en del af eller alle de midler, der her er tale om, sendes ud i markedet gennem disse private kapitalinstitutioner, selvfølgelig således, at der er fastsat regler for, efter hvilke kriterier de skal ydes. Jeg ved, at ikke mindst Dansk Landbrugs Realkreditfond, der yder de yderste lån, er meget opmærksom på, at de investeringer, der foretages, virkelig sigter mod en øget rentabilitet.

Må jeg til slut spørge landbrugsministeren, om man har nogen erfaring for, hvordan det er gået f. eks. inden for de sidste 10 år med de ejendomme, der har fået lån efter denne lovgivnings bestemmelser, efter de regler, der har været gældende hidtil inden for

[Antonsen.]

dette område. F. eks. kunne man stille disse spørgsmål: i hvilket omfang er det sådan, at ejeren stadig lever af at drive den ejendom, der er ydet lån til? Og i hvilket omfang har han sit hovederhverv andetsteds nu?

Man kunne også undersøge, om de pågældende ejere har en rimelig indtægt, om de i kraft af de investeringer, som er foretaget ved hjælp af disse lån, har været i stand til at få en bedrift, der virkelig kunne give dem en passende levestof, bringe deres gennemsnitsindkomst for en meget betydelig arbejdsindsats nogenlunde op på højde med det, den øvrige befolkning får for en arbejdsindsats.

Landbrugsministeren (Chr. Thomsen): Jeg vil gerne takke praktisk talt alle ordførere for en positiv indstilling til lovforslaget.

Hr. Chr. Rasmussen beklagede, at man ikke kunne yde noget mere til kolonihavelodder. Selv om man måske som hr. Chr. Rasmussen synes, at afsnittet om kolonihavelodder er det bedste ved denne lovgivning, er der jo mange formål, den skal tilgodese, og vi har ikke ment, det var rigtigt at afsætte flere penge dertil.

Må jeg i øvrigt angående selvejerprincippet, som hr. Chr. Rasmussen også var inde på, sige, at det bliver svært at svare på, hvordan det vil se ud om 10, 20 eller 25 år; men hvis man med „selvejer“ alene tænker på dem, der ingen prioriteter har i deres ejendom, ja, så har vi nok aldrig haft så overvældende mange egentlige selvejere. Jeg tror nok, at selvejerbegrebet bør defineres på en lidt anden måde. Hvad enten selvejet, som nogle tror, vil bestå — og jeg er tilbøjelig til at have den opfattelse — eller det, hvad andre mener, vil forsvinde, så har denne lovgivning, som er et led i et samlet kompleks, efter min mening det formål at rationalisere og gøre det muligt for landbruget at følge med, og det vil være nødvendigt, ganske uanset om der fremover sker ændringer i forholdet mellem selvejer og ikke-selvejer.

Hr. Niels Eriksen efterlyste lovforslaget om førstegangsetablering. Jeg regner med, at det ikke varer ret længe, inden det bliver fremsat her i folketinget, således at det udmærket kan komme med i udvalget, der så vil kunne behandle lovforslagene som en helhed.

Både hr. Niels Eriksen og hr. Antonsen nævnte etablering af nye brug. Deroverfor

vil jeg gerne sige, at det jo egentlig kun drejer sig om et ganske specielt amt i landet. De ansøgninger, vi har om oprettelse af nye brug, er praktisk talt — og har været det i flere år — op til 100 pct. fra Tønder amt. Her har man nogle jorder, der ligger meget langt fra bestående brug, og som det endnu kan være rimeligt at oprette brug på, fordi det er svært at drive denne jord fra de bestående ejendomme. Etableringen af nye ejendomme må derfor faktisk alene anses for at være et sønderjysk problem.

Hr. Niels Ravn kom til nogle andre tal end de 12,5 mill. kr. og de 50 mill. kr. Ja, jeg erkender, at det kan man da godt komme til, når man tager jordfondens midler og det, staten har mulighed for at låne ud ifølge lovforslaget, og lægger de to tal sammen. Jeg vil gerne gøre opmærksom på, at jeg mener, at jeg alle steder, hvor jeg har talt derom, har nævnt, at jeg med de 50 mill. kr. har tænkt på den andel, som falder på statens udlånsvirksomhed.

Hr. Morten Lange talte om sammenlægning. Jeg tror også, det vil være sådan, at når der bliver tale om sammenlægning — og det bliver jo det, man gennem denne lov skal søge at finansiere — vil det sikkert være meget sjældent, at der nås op på 45 ha. De fleste sammenlægninger vil vel nok i første omgang finde sted inden for de mindre ejendomme, dem på 10, 12, 15 tdr. land, måske lidt mere for den anden parts vedkommende; det er de ejendomstyper, der i første omgang vil blive lagt sammen. Jeg tror ikke, nogen ung landmand — i alle tilfælde ikke en førstegangsetableret landmand — vil købe 3-4 små ejendomme og lægge dem sammen for at komme op på 45 ha; det vil være alt for dyrt at starte en ejendom på 45 ha på den måde. Derfor vil det nok i praksis gå sådan, at sammenlægningerne vil ske på et mindre hektarareal end det, der er nævnt i lovforslaget vedrørende strukturændringer.

Det er selvfølgelig rigtigt, som hr. Morten Lange siger, at der kan være en vis sammenhæng mellem denne lov og det, man kalder støttelovene. Jeg vil dog gerne have lov til at sige, at selv om der er en sammenhæng, vil efter min mening det sæt love, vi nu behandler her og senere skal behandle i et udvalg, alligevel være nødvendigt; det ville alligevel have været nødvendigt at

[Landbrugsministeren.]

fremstætte både lovforslaget om sammenlægningsgrænserne og det om støtte til mere rationelle driftsformer. Helt uden hensyn til, om vi har gode eller dårlige markedsforhold, er en modernisering inden for dansk landbrug alligevel nødvendig.

Hr. Antonsen spurgte mig direkte, om vi ville passe på, at de sammenlægninger, der skete, fandt sted på en sådan måde, at brugene var rentable. Jeg tror, at de, der søger om lån, enten til jordkøb eller til ombygning af deres bygninger eller til nybygninger, alle har det formål, at bruget skal være rentabelt, når det er oprettet, og det er da ganske klart, at der fra landbrugsministeriets side vil blive foretaget en vurdering af hvert enkelt låneandragende, for at man kan se, om overslaget er reelt, kan holde, og om der er en mulighed for, at bruget kan blive rentabelt.

Så blev der til sidst spurgt, om man havde nogen statistik over, hvordan det var gået med dem, der inden for de sidste 10 år havde fået lån efter denne lov. Jeg tror, jeg må svare med at sige, at det ligger nok sådan inden for dansk landbrug i dag inden for alle brugsstørrelser — det skal regnskaberne nok vise også for dette år — at der er brug, der har gode regnskaber, og brug, der har meget dårlige regnskaber; men jeg tror, at adskillige landmænd ved hjælp af denne lov har fået deres bygninger moderniseret eller har fået tillægsjord, sådan at de i dag har fået et brug, der er betydelig mere rentabelt end det, de havde, før de fik de lån.

Når man i dag taler om for små brug, må jeg i øvrigt gøre opmærksom på, at oprettelsen af de små brug i almindelighed ligger længere tilbage end 10 år. Inden for de sidste 10 år har man jo stort set udstykket i helt andre brugsstørrelser. Jeg er derfor ikke bange for at sige, at langt den største part af de landmænd, der har fået lån efter denne lov inden for de sidste 10 år — selvfølgelig vil der altid være nogen, det går galt for — både i deres egen og i samfundets interesse absolut har haft glæde og gavn af det.

Chr. Rasmussen: Jeg vil gerne sige til hr. Niels Eriksen, at han har lagt mere mærke til nogle af de stærke udtryk,

jeg brugte, end til nogle af de øvrige, jeg fremførte. Når han ser fortrykket i morgen, eller hvornår det kommer, vil han se, at jeg har nævnt, at en meget lang række landbrugere har uoverskuelige økonomiske vanskeligheder. Jeg er naturligvis lige så godt som alle andre, der arbejder ude omkring i landbrugsområderne, klar over, at sådan er stillingen.

Nu har man en tendens til, så snart jeg har rørt ved nogle af de spørgsmål, at fremstille det, som om jeg kun kender Københavnseggen. Jeg er da helt klar over, at det er i Københavnseggen, prisudviklingen har været allerstærkest. Men den måde, jordlovsudvalgets medlemmer vælges på, har ført til den mærkelige situation, at jeg er den eneste af dem, der bor på Sjælland; derfor hører jeg jo noget til alt, hvad der foregår på Sjælland, ikke blot i mit eget amt, men også i de to amter, som de konservative medlemmer, hr. Niels Ravn og hr. Chr. R. Christensen, administrerer. Jeg bliver jævnlig ringet op også fra disse områder og spurgt om det ene og det andet. Min kone er som en slags telefondame derhjemme, når der rettes forespørgsler, og jeg kan godt fortælle, at så sent som forleden aften blev vi ringet op fra Præstø amt og spurgt, om en landmand kunne få lån, hvis han købte jorden fra en naboejendom på 14 tdr. land. Han skulle give 8.000 kr. pr. td. land, og han kunne nok låne pengene, men det ville blive til 9 pct., og så sagde han: ja, det kan blive galt nok, for jeg kan jo ikke høste til renterne, og hvis jeg så også skal betale en lille smule i afdrag. Det er jo den nøgne kendsgerning, at sådan ser det ud adskillige steder; jeg har set jord fra nedlagte ejendomme blive handlet helt op til 16.000 kr. pr. td. land og tillagt en anden ejendom. Det kan ikke føre til andet end en fuldkommen urimelig gældsstiftelse, og det kan ikke være rimeligt, at vi fra det øvrige samfunds side skal yde tilskud til, at landmænd, der påtager sig en sådan gældsbyrde, skal være i stand til at klare sig.

Når spørgsmålet om udviklingen i byområderne drages frem og man siger, at det er zonegrænserne, det er galt med herinde omkring, så vil jeg gerne sige, at jeg tror ikke, det er zonegrænserne, der er for snævre; jeg tror simpelt hen, det er den måde, hvorpå man udstykker og sælger

[Chr. Rasmussen.]

byggegrunde, der er forkert. Jeg føler mig ganske overbevist om, at i de store områder her på Københavnseggen kunne man standse enhver form for byggegrundsudstykning den første halve snes år i tilfælde af, at man bebyggede alle de grunde, som ligger udstykkede og for en meget stor dels vedkommende er byggemodne.

Som en kuriositet kan jeg nævne, at da de Plougske planer i sin tid kom frem i Greve-Kildebrønde kommune, hvor man udstykkede en lang række gårde — hvad der skulle være billige grunde — kom et ungt ægtepar, som havde deres bolig i Lyngby; de havde fået deres første arving og ville sikre sig en grund til den pågældende, når han engang skulle sætte bo, og derfor købte de en grund i Greve-Kildebrønde. Jeg forelagde det for sognerådsformanden derude, og han ville ikke benægte, at det var sådan. Og hvis vi læser Statstidende, ser vi næsten hver eneste dag, at en og samme køber har fået tinglyst skøde på 20-30 grunde eller fået tinglyst pantebreve i et tilsvarende antal. Der ligger masser af grunde rundt omkring, som er udstykket og har været det i mange år. En virkelig undersøgelse af, hvordan det ser ud på dette område i Københavns, Frederiksborg og Roskilde amter og betydelig længere ud, ville give et helt andet billede end det, man ofte drøfter herinde.

Landbrugsministeren nævnedes, at det ikke var muligt at forhøje bevillingen til havelodskolonier. Vi får en gang imellem i jordlovsudvalget henvendelse om at være behjælpelig med at købe arealer til andre offentlige formål, formål, hvortil det ene eller andet ministerium skal bruge jord. Vi ville, hvis der var en smule penge til rådighed til dette formål, kunne købe denne jord adskillig billigere, end vi ellers kan. Det er nu engang sådan, at når man forhandler med en landmand om at købe et stykke jord, får man den rigtige pris frem, hvis man kan handle straks og sige, at manden får pengene den dag, papirerne på det er skrevet, og ikke, at han skal give et tilbud, som så skal behandles det ene eller det andet sted, således at der går lang tid, før han har nogen mulighed for at få at vide, om han har solgt; for så går han

aldrig ned til den laveste pris, han vil sælge til.

Niels Eriksen: Jeg er glad for at høre, at hr. Chr. Rasmussen dog kommer uden for Sjælland. Jeg lagde mærke til, at han tog Københavns omegn som udgangspunkt, hvad der vel var årsagen til hans stærke ord, men det er jo et helt forkert udgangspunkt at tage både for jordpriser og jordlovgivning i det hele taget. Jeg havde nær sagt, at denne lov skulle ikke gælde for Københavns omegn og heller ikke for det meste af Sjælland. Det er måske lidt stærkt sagt, men der er dog noget om det, for herovre er der jo en byudvikling i gang, hvor andre ting spiller langt stærkere ind.

Hr. Morten Lange gjorde nogle bemærkninger til det, jeg har sagt om prisstigninger, idet han sagde, at landbruget havde sin betydelige andel heri. Hr. Morten Lange ved imidlertid lige så godt som jeg, at to tredjedele af landbrugets forædlede produktion eksporteres og en tredjedel spises på hjemmemarkedet. Jeg vil endvidere gerne sig til hr. Morten Lange, at Danmark er det billigste land i verden med hensyn til fødevarer; f. eks. er priserne i vore nabolande her i Vesteuropa henimod 100 pct. højere end i Danmark. England har et lavere prisniveau på fødevarermarkedet end andre vesteuropæiske lande, men det er alligevel noget over vort. Hvorfor har vi det, til trods for at vi har hjemmemarkedsordninger? Fordi vi har en dygtigt producerende landbrugsstand. Hr. Morten Lange ved også lige så vel som jeg, at det er monopoltilsynet, der fastsætter hjemmemarkedspriserne. Og når monopoltilsynet har kunnet fastsætte produktionsomkostningerne så relativt lavt i starten, er det, fordi vi i Danmark producerer mere effektivt end i andre lande.

Jeg er glad for, at ministeren nu har givet tilsagn om, at forslag til lov om førstegangsetablerede snart kommer, så at vi kan få dette lovforslag behandlet samtidig med det, vi behandler i dag.

Når ministeren har givet dette tilsagn, er der for mig ingen grund til at svare på hr. Svend Haugaards spørgsmål om, hvad vi vil gøre ved de førstegangsetablerede, for det bliver der jo rig lejlighed til at

[Niels Eriksen.]

drøfte, når ministerens lovforslag skal behandles. Men i anledning af hr. Svend Haugaards bemærkning om byfolks køb af jord, vil jeg dog gøre opmærksom på, at mit parti ønsker fri næring her i landet. Når sådanne køb har haft de uheldige følger, de på mange måder har, er det udelukkende et beskatningsspørgsmål, og det hører hjemme et andet sted end under landbrugslovgivningen.

Niels Ravn: Jeg er glad for, at hr. Chr. Rasmussen udøver — hvad skal vi kalde det — en slags konsulentvirksomhed med hensyn til ejendomspriserne over hele Sjælland. Jeg tror, jeg kan takke både på hr. Chr. R. Christensens og egne vegne for den bistand. Jeg vil bare gerne betro hr. Chr. Rasmussen, at i Sorø amt går det i hvert fald ikke med 8.000 pr. td. land, medmindre der er særlige beliggenhedsforhold eller liebhaveri med i billedet. Vi har i hvert fald indtil i dag kunnet holde prisen nede på omkring de 4.000 kr. pr. td. land, når det drejer sig om almindelig landbrugsjord, der fortsat skal udnyttes som sådan.

Hr. Svend Haugaard spurgte i anledning af min interesse for finansiering af brugene, om det drejede sig om de små eller de større brug. Dertil vil jeg gerne for det første sige, at det, der interesserer mig mest i spørgsmålet om finansiering, er de unge, det er generationsskiftet, det er dér, vi først og fremmest skal sætte ind. Jeg nævnte i mit første indlæg Dansk Landbrugs Realkreditfond som et institut, der efter min opfattelse i de fleste tilfælde har fundet det helt rigtige udgangspunkt, når man vurderer, om man skal finansiere eller ej. Dette institut tager i og for sig mere hensyn til brugerens og brugets status end til selve arealstørrelsen, og jeg synes, det er et rigtigt udgangspunkt.

Når hr. Svend Haugaard nu begynder at tale om arealgrænser og sætter 25-30 ha som en maksimumsgrænse for, hvor man skulle sætte ind, ja, så kunne vi måske blive enige om den grænse bare med omvendt fortegn. Sådan ligger det altså for vort vedkommende. Vi mener ikke, at man skulle begynde at finansiere, før vi var oppe i hvert fald i nærheden af de tal, som hr. Svend Haugaard her har nævnt.

Jeg har i og for sig kun en lille bemærkning til ministeren — jeg erkender, at det drejer sig om en detalje. Ministeren oplyste, at han ude i landet sagde, at de 50 mill. kr. alle sammen var statspenge. I fremsættelsen står der klart og tydeligt:

„50 mill. kr. til rådighed af jordfondens og statskassens midler“,

men jeg er glad, for, at vi har fået konstateret, at det alene er fra statskassens side, man skal stille de 50 mill. kr. til rådighed. Der er altså en fejl i fremsættelsen — måske er det en trykfejl, meningsforstyrrende er den i hvert fald.

Hr. Morten Lange interesserede sig for vor stilling dels til hovedlovforslaget, dels til dette lovforslag og var inde på, at vi ved det ene lovforslags behandling sagde, at vor stilling ville være afhængig af, hvad der skete med det andet lovforslag og omvendt. Nej, den er afhængig af, hvorledes sammenhængen bliver mellem begge lovforslag; de hænger jo sammen, de kan ikke adskilles, og bestemmelser i den ene lov fører os over i den anden. Vor endelige stilling er naturligvis afhængig af, hvorvidt man kan få love, der i sammenhæng opfylder de krav, vi må stille til en lovgivning på disse områder.

Morten Lange: Jeg vil gerne takke ministeren for hans bemærkninger om, hvortil midlerne til sammenlægning efter hans opfattelse fortsat skulle anvendes, nemlig, så vidt jeg forstod det, til brug af en overkommelig størrelse. Jeg forstår godt, det yderligere har irriteret hr. Niels Ravn, som formodentlig helst ville have de størst tænkelige brug støttet med offentlige midler; det undrer ikke nogen, men det kommer dog forhåbentlig ikke til at gå sådan.

Derimod er jeg stadig ikke så enig med ministeren i hans filosofi om, at der godt kan findes et eller andet jordstykke et sted langt fra den nærmeste ejendom, som kunne egne sig til et landbrug. Jeg er fortsat af den opfattelse, at vi i de meget tyndt befolkede egne meget nemt kan få ret store udgifter til transport af varerne til og fra de enkelte ejendomme, hvis vi fortsætter med en spredning. Jeg tror, en afrunding af det danske landbrugsareal ville spare mange penge i produktionen.

Jeg tror såmænd udmærket godt, hr. Niels Eriksen ved, at jeg kender baggrunden

[Morten Lange.]

for hjemmemarkedspriserne; men der er det at sige til næsten en hvilken som helst prisstigning, at den har en eller anden rimelig eller retfærdig eller forklarlig baggrund. De kommer ind i en flok alle sammen med hver sin smukke etiket på, og sådan er det også med hjemmemarkedspriserne på landbrugsvarer. De betød en prisstigning, som har trukket andre med sig. Jeg skal ikke bebrejde landbruget, at det gør sit til at sørge for at holde prisstigningsmøllen i gang, det gør alle erhvervsdrivende; men man skal blot ikke stille sig op i en særlig skinhellig position og sige: vi er vældig meget bedre end alle de andre, og vi slås med alle prisstigningerne — det er et spørgsmål, hvor den ene erhvervspart såmænd ikke kan lade den anden så meget høre. Jeg er af den opfattelse, at vi måske kunne nå frem til en rimelig pris på landbrugsprodukterne på en anden måde.

Spørgsmålet drejer sig endvidere — det har der også været sagt en hel del om her — om jordpriserne. Jeg er af den opfattelse, at vi skal passe meget på en lovgivning, som kan stimulere priserne på jord, for de er alt for høje, også uden for Københavnsområdet, og først og fremmest er de alt for stærkt stigende.

Jeg kan blive bekymret, når jeg hører hr. Niels Ravns stærke understregning af finansieringen af generationsskiftet. Vi vil alle sammen meget gerne have generationsskiftet til at foregå godt og på rimelige vilkår, men hvis vi ensidigt investerer på det område, vil jeg gerne have sikkerhed for, at det, vi finansierer i generationsskiftet, skal gavne de unge, der skal til, og ikke dem, der trækker sig ud af landbruget og så kan gøre det efter den kendte devise, at de måske har levet fattigt, men nu skal de dø rige. Det er ikke noget statsanliggende at sørge for, at det går sådan. Der er meget vanskelige problemer at løse i denne forbindelse, men det forekommer mig til gengæld, at deres løsning er afgørende for, om vi kan sikre et generationsskifte og forhindre, at meget store kapitaler trækkes ud af landbruget ved generationsskiftet; det er ingenlunde nogen sund udvikling. Jeg anser dette for at være et af de mest alvorlige problemer for dansk landbrug i dag.

Svend Haugaard: Hr. Niels Eriksen ønsker fri næringsret. Det ønsker vi vel alle sammen i de fleste tilfælde, selv om vi erkender, at det helt liberale samfund vel ikke længere er noget, der kan praktiseres. Men jeg vil gerne sige, at jord er noget ganske særligt. Jord er en stærkt efterspurgt vare, fordi den er en sjælden vare. Det er en værdifast vare — en vare, som man anbringer sine penge i, fordi man føler sig sikker på, at de nok skal komme tilbage med de største renter, man overhovedet kan få for sine penge. Det betyder, at man placerer pengene i jorden og derved får prisen sat så stærkt i vejret, at den unge landmand, der ønsker at bruge jorden til dens egentlige formål, nemlig til jordbrug, ikke er i stand til at konkurrere. For mig at se er det mest centrale i det spørgsmål at sørge for, at jorden får en pris, så man er i stand til at drive landbrug med ordentlig rentabilitet. Jeg kan ikke se, at det, hr. Niels Eriksen her anviser, er vejen til at hjælpe på det.

Nu blev der sagt, at det er et beskatningsspørgsmål. Ja men jeg ved da, at venstre har været fremme med et forslag, om at 90 pct. af landbrugsjorden skulle fritages for beskatning. Det vil i hvert fald ikke hjælpe på det punkt, men tværtimod trække den anden vej. Jeg vil gerne spørge: er venstre kommet ind i overvejelser om at være med til at se på beskatningsforholdene for bylandmændene i forhold til de egentlige landbrugere? Hvis man vil det, er der grund til at tage det forslag op igen, som to gange har været fremsat fra radikal side, men som man åbenbart ikke har været interesseret i fra anden side.

Til hr. Niels Ravn, der mente, at Dansk Landbrugs Realkreditfond havde fundet det rigtige udgangspunkt, må jeg sige, at det ikke beroliger mig særlig stærkt, især ikke når hr. Niels Ravn er tilfreds med forholdene dér. Det giver mig for så vidt ret i mine antydninger før.

Når det bliver tilføjet, at man måske kunne blive enig om en grænse med omvendt fortegn — altså at man ikke skulle give lån længere ned end til 25-30 ha, så vidt jeg fortår det — så vil jeg gerne spørge hr. Niels Ravn, hvordan han så vil sikre det generationsskifte, han taler så meget om. Hvordan vil han sikre, at den unge land-

[Svend Haugaard.]

mand, der skal præstere den kæmpestore udbetaling, jeg nævnte før, 300.000 kr. — det kommer han jo til, hvis han skal op på 50-60 ha i dag — kan klare det, der skal til for at blive selvejere og ikke bestyrer eller forpagter for en eller anden mand fra byen, der har en stor kapital og køber for at anbringe pengene på et sikkert sted?

(Kort bemærkning).

Niels Ravn: Jeg vil gerne til hr. Svend Haugaard sige, at vi vil sikre denne unge landmand. Nu sagde hr. Svend Haugaard sådan lige i farten: op til en 60-70 ha. Det var jo et spring fra 25 — men all right, lad det ligge. Men hvor vil hr. Svend Haugaard skaffe brugere fra til samtlige landbrugsejendomme, egentlige landmænd, hvis vi ikke sætter grænsen omkring ved de 25 eller 20 ha — for min skyld behøver de 25 ha ikke at være noget helligt tal — hvor vil hr. Svend Haugaard skaffe disse nye landmænd fra? Jeg tror, at hvis staten, når det drejer sig om nyetablerede, yder et rimeligt bidrag i form af et lån, eventuelt til udligning af kurstab, vil der være mulighed for, at disse unge via Dansk Landbrugs Realkreditfond kan etablere sig, ikke alene på ejendomme på 25-30 ha, men også på de arealstørrelser, som hr. Svend Haugaard nævnte.

Hr. Morten Lange mente, at det konservative folkepartis eneste jordpolitik var, at når blot brugene blev større og større var alle problemer løst. Nej, det ønsker vi ikke. Vi ønsker bare, at landbruget skal have frihed til at tilpasse sig efter sit eget frie ønske til den brugsform, som nu passer bedst for den enkelte landmand, og findes der så nogen, der som hr. Morten Lange er bange for det, man kalder godssamlinger, ja vel, så er vi villige til at se på en højeste grænse, ud over hvilken man ikke kan få en sådan koncentration af jord.

Endelig vil jeg slutte med at sige til hr. Morten Lange, at hans stilling er den modsatte — sådan har jeg opfattet det — nemlig at når bare brugene er små nok, er han villig til at yde støtte. Det får mig til at tænke på, at det måske var rigtigt, hvad hr. Per Hækkerup i aftes udtalte nede i Køge: at socialistisk folkeparti måske var folketingets mest reaktionære parti.

(Kort bemærkning).

Svend Haugaard: Jeg vil gerne sige til hr. Niels Ravn, at jeg er fuldstændig klar over, at der er få unge i landbruget til at efterspørge de bestående brug. Det er der bl. a., fordi man har svigtet disse unge, fordi man ikke har skaffet dem ordentlige finansieringsforhold, og det er for så vidt forståeligt, at de har foretaget deres afvandring. Men jeg vil gerne sikre dem, der kan være tilbage, og det må man gøre først og fremmest gennem hjælp til finansiering, men ikke ved at gøre brugene meget store.

Jeg er indstillet på, at fremtidens landbrug sandsynligvis bliver en blanding af meget små og meget store brug og en del derindimellem. Jeg tror, at der vil blive tale om en specialisering. Jeg tror, at vi i dag er nødt til at se ikke bare på arealet som afgørende for betegnelsen af brugsstørrelsen, men vi må også i høj grad se på driftsformen; den må være det afgørende. Der må være plads for en driftsform i det små; man må kunne få lån til et brug, der er lille af areal, men derfor udmærket kan være et stort brug i henseende til omsætning. Dette må vi i allerhøjeste grad tilgodese også i denne lovgivning, og derfor ville det da være helt, helt urimeligt, hvis man tog denne grænse med omvendt fortegn.

(Kort bemærkning).

Morten Lange: Hr. Niels Ravn var superliberalist og havde åbenbart glemt, hvad han selv sagde. Han sagde, at det ville være udmærket, om lånene startede sådan cirka ved den grænse, som jeg fandt skulle være den øvre. Det var noget andet; han sagde i anden runde, og så kan vi jo lade den sidste runde være gældende for hans vedkommende. Jeg fastholder imidlertid, at jeg tror, det vil være gavnligt, hvis lånene fortrinsvis anvendes til, skal vi sige brug af beskeden størrelse — ikke fordi jeg mener, at disse brug nødvendigvis skal være enerherskende eller dominerende, men simpelt hen fordi jeg mener, at de, der har de store brug, også har større muligheder for at skaffe sig de supplerende midler på anden vis. Ganske enkelt; og jeg kan ikke se, at det i nogen grad er i modstrid med den erfaring, vi har fået under den udvikling, dansk landbrug er inde i.

[Morten Lange.]

De bemærkninger, hr. Svend Haugaard kom med nu om brugsstørrelsen som et dårligt mål, er jeg da ganske enig med ham i. Jeg tror, at vi skal frem til en situation, hvor en række brug, som måske ikke er så forfærdelig meget større end 25 ha, er store brug, nemlig brug med en stor produktion. Når jeg er skeptisk over for brug, der er så forfærdelig meget større end sammenlægningsgrænsen, som den nu foreslås, er det bl. a., fordi jeg håber, at vi ikke skal leve videre alt for længe med kornlove, og skal vi ikke det, kunne det godt ske, at brug af denne størrelse viser sig at være mindre heldige.

(Kort bemærkning).

Antonsen: Jeg sluttede før med at spørge ministeren, hvordan situationen er på de ejendomme, hvortil der i de sidste 10 år er lånt midler efter tidligere love, som svarer til den, vi nu har til behandling. Jeg takker ministeren for svaret, som var holdt i generelle vendinger. Selvfølgelig kunne der ikke på nuværende tidspunkt svares i andet end generelle vendinger; men jeg vil gerne opfordre ministeren til, at man specielt med henblik på næste år og næste år igen, når tilsvarende lovforslag kommer, lidt mere systematisk har kigget på, hvordan tingene har udviklet sig på de ejendomme, der har fået lån efter disse bestemmelser, og specielt har kigget på de to spørgsmål, jeg stillede før: om ejeren stadig væk lever af ejendommen eller den kun tjener til hans beboelse, og om ejerne af disse ejendomme har en rimelig indtægt fra deres landbrugserhverv, set i relation dels til den almindelige indtægt i landbruget, dels til arbejdsindtægterne i befolkningen i øvrigt.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (From): Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til udvalget angående forslag til lov om landbrugsejendomme m. fl. lovforslag. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet.

(Lovforslaget (nr. 78) findes i tillæg A. sp. 1829, fremsættelsen i tidenden sp. 844).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Bladt: I loven om opførelse af arbejderboliger på landet er der en bestemmelse om, at forslag til den årlige udlånslov så vidt muligt skal fremsættes i folketinget inden den 15. november året forud. Denne frist er denne gang overskredet med godt 2 måneder. Jeg vil skynde mig at tilføje, at det ikke skal opfattes som en kritik, for jeg er naturligvis klar over, at landbrugsministeren har særdeles gyldige grunde at fremføre for den forsinkede fremsættelse af det foreliggende lovforslag, bl. a. dette, at folketinget ikke var i virksomhed i en længere periode på grund af folketingsvalget. Når jeg alligevel nævner det, er det for at give udtryk for det ønskelige i, at det udvalg, der skal behandle lovforslaget, må kunne fremskynde arbejdet, så vi kan få forslaget gennemført i nogenlunde rimelig tid.

Det fremsatte lovforslag fremtræder i en væsentligt ændret og forenklet udformning i forhold til sine forgængere. Dette hænger sammen med, at en række bestemmelser af mere permanent karakter i den hidtidige lov er taget ud og foreslået overført til hovedloven ved lovforslaget om opførelse af arbejderboliger på landet, som i sidste uge var til første behandling her i tinget sammen med